

JOANNA GIL-MASTALERCZYK
Kielce University of Technology
e-mail: jmastalerczyk@tu.kielce.pl

GROUP OF SACRAL BUILDINGS ZGROMADZENIE KSIĘŻY ZMARTWYCHWSTAŃCÓW IN CRACOW, EXAMPLE OF AN INNOVATIVE AND THE UNIQUE ARCHITECTURAL CREATIONS IN CONTEMPORARY POLISH ART OF SACRED

Abstract

The architecture of the complex of sacred XX Zmartwychwstańców in Cracow, recognizes the freedom to create new shapes, metaphysical significance. The architecture is characterized by ambiguity and allusion. It contains symbols and signs are possible to read through the descriptions copyright, explaining the intentions of the creators and facilitating interpretation of meanings contained in structures

Keywords: sacred art, architecture of church, church, contemporary architecture

1. Introduction

The Sacral Architecture 70s and 80s of the twentieth century constitute a kind of attempt to distinguish from the surrounding buildings, in the most high from the surrounding housing estates. It is characterized by the search for new forms. All churches distinguished by the cross – the symbol of Christianity, the sacred character and element of Polish tradition. constructed in the Poland, the temples stand out from its surroundings at first timid, which may be related to the limitations resulting from the construction of the political situation of the country. However, later objects clearly dominate the environment and the urban landscape boldly grow from the surrounding settlements.

The complex of buildings of the Seminary Zgromadzenia XX Zmartwychwstańców – Center Resurrectionis, dubbed the “Road of the Four Gates” [1], located at Pawlicki street and Zielna street in Cracow. It was located between the rocks Twardowski and green spaces and allotments, and from the town is shown on the background of the landscape and the silhouettes of hills. The location of the buildings affected by the situation they found space, which occurred to developers during the design considerations, a plan: The pretext become these background: *nearby countries*

limestone hills in the green on one side, the other a bit further – the old Cracow [1]. The whole establishment in the urban system, is based on the compositional axis - to the historic city center. Ideological foundation of the location of the center axis – “The Road” linking the city center, the center of the dominant market in the massif of rocks appearing on the horizon [1] [Fig. 1].

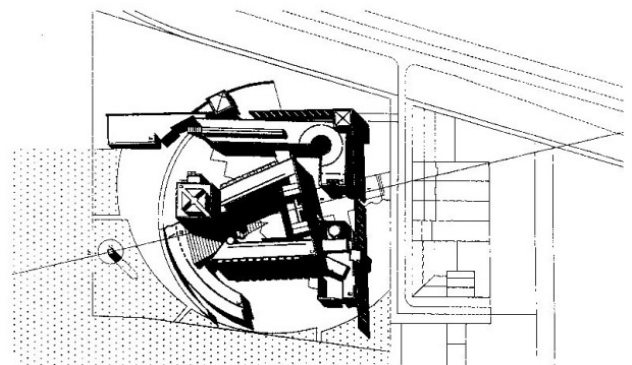

Fig. 1. Group of sacral Centre Resurrectionis XX. Zmartwychwstańców in Cracow, 1985-1993, designer D. Kozłowski, W. Stefański, M. Misiągiewicz, Situation plan by D. Kozłowski, 2 projects. The Way of Four Gates, *Wyższe Seminarium Duchowne Zgromadzenia XX Zmartwychwstańców*. House Alchemists, Manufacturer cosmetics HEAN, Cracow, 1994

The design of buildings “Road Four Gates” was built between 1984-1988. It was implemented in the period 1985-1993. According to the design of Dariusz Kozłowski, Maria Misiągiewicz and Waław Stefański (interior design: Dariusz Kozłowski and Maria Misiągiewicz). Construction performed by Tadeusz Matejko and Stanisław Karczmarczyk [1].

Usable objects is: approx. 25 000 m², volume: approx. 95 000 m³, the surface area: 3.8 hectares [2].

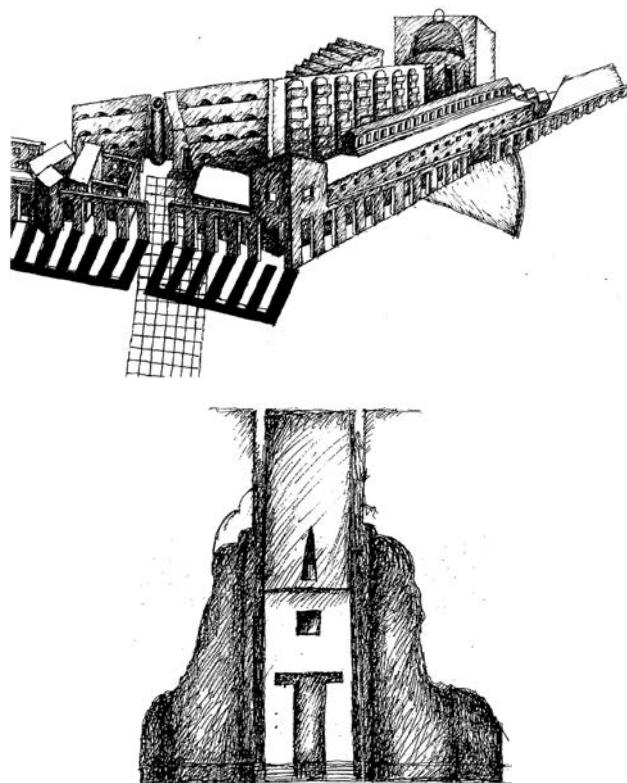

Fig. 2. Group of sacral Centre Resurrectionis XX Zmartwychwstańców in Cracow, sketches the author of the project, designer D. Kozłowski, W. Stefański, M. Misiągiewicz

2. Centre Resurrectionis XX Zmartwychwstańców in Cracow – a unique example of religious art

The building is a set of huge size and layout objects of sacral, whose composition (and symbols) is supported axle, extensions and continuations located far beyond the seminary buildings [2]. Was formed: a medieval monastery with a church, a huge refectory, residential buildings and teaching spaces. For (...) a complex of buildings was imposed incredibly rich set design and decoration layer, which bears the author's interpretation, however rich. The complicated plan creates a maze of rooms and strange music pose a concrete procedure, detached from the reality of the world of a specific, religious surrealism [3].

The complex consists of the Resurrection Center object:

- “The Church”, dedicated to Emmaus (In the name of the church contains the program of the Resurrection, was conceived Ks. Kazimierz Wojtowicz [4]);
- “Home” – a residential house students and professors (Chapel of St. John Vianney, rector office. Recreation rooms, rooms, apartments, a library, underground rooms and recreation rooms, etc.);
- buildings Gatehouse – “Refectory” (Wicket, guest rooms, refectories small and big with a gallery, kitchen, utility room, storage, technical, garages, etc.);
- “home gardener” (Apartments monastic brothers);
- “House of the Sisters” “(Chapel of St. Joseph, housing clerics, library, kitchen, archives, storage rooms and technical; object modified and expanded, since 1994, used as the seat Polish Zgromadzenie XX Zmartwychwstańców [2]);
- “Library” (complex educational: lecture halls, a library, warehouses);
- “Gymnasium” (Fitness room, locker rooms, warehouses);
- “Tower of the Resurrection” (bell tower).

The structure is complex: *three-zone and center. Zones have different spatial content, gradated importance (integrating wall, peripheral structures, body) and intersects the axis them through a break in the buildings* [5].

From the Ks. Pawlicki street and input, designed an enormous' monastery “wall” – in the form of massive concrete arches – surrounding the building seminar. Form arcades, is a rhythmic, repetitive pillars and an aesthetic limitation – the closure of the composition of the town. It also symbolizes the former function of the fence. “A broken” elements of the fence testify massiveness obstacles and enhance the curiosity of what's behind the wall [1]. This area, on the side Pawlicki street, interrupted by the building of the chapel of St. Joseph.

The wall of the monastery is located in the transition – the gateway (I “Gate of Initiation”), in the form of an enlarged gap. For reinforced concrete walls are buildings (“House of the Sisters”, “House Travelers' with a wicket and parlor, refectories”, Gardener's Cottage), hat penetrate the fence and are: *non-aggressive forms of the condition benign disorder. Interior secret promise rather than something mean. They are rather extensive overseas outside world, and that – on the other side of the wall. Can evoke this specific kind of anarchistic space buildings, which sprouted a wall of ancient monasteries* [1].

Behind the wall is irregular courtyard (“Courtyard of Desire”) with gates leading to nowhere. Attention is a characteristic way of shaping facades of buildings: *Elevations of surrounding structures are imposed on them, rather than reflecting the architectural tectonics; belong equally to the volumes as to the emptiness of the courtyard* [1].

The building of the monastery is preceded by a dramatic in the form – torn wall, protecting the regularity of the portal building seminar (II “Door of Hope”) [1] [Fig. 2] breakage, split wall creates and accentuates the main entrance to the team. The object of the seminar (with a residential function), has the form of half a square – similar to a trapezoid, flanking courtyard, open to the south – with views of the greenery. The building has four floors.

The side wings from the outside, designed concrete colonnade of exaggerated proportions of elements, which close the outer courtyard.

Fig. 3. Group of sacral Centre Resurrectionis XX Zmartwychwstańców in Cracow, 1985-1993, designer D. Kozłowski, W. Stefański, M. Misiągiewicz, “Świątynia Wschodu”, photo by the author

Fig. 4. Group of sacral Centre Resurrectionis XX Zmartwychwstańców in Cracow, 1985-1993, designer D. Kozłowski, W. Stefański, M. Misiągiewicz, “Świątynia Zachodu”, photo by the author

At elevations team produce screen appear high, reinforced concrete walls, concrete walls with square and doubled arched window openings [6] [Fig. 2-4]. These holes are not always cover relative to the windows of the building, because some task was to achieve a dim light, in order to obtain a desired mood study and prayer [6].

The function and purpose of individual buildings, facade colors correspond definite [7]. The walls of the building seminar, both from the front (ie. Facing the street. ks. Pawlicki) as well as on the inner courtyard, decorated in pale-pink color scheme, carpentry in – blue; located in front of them spans of the wall (from the main entrance with arched openings) – with blue and green, while the inner courtyard – natural color gray reinforced concrete, with visible traces of formwork. Emmaus church facade, painted white, and in parts of reinforced concrete – the color of the light-gray, leaving traces of the formwork [Fig. 5].

Fig. 5. Group of sacral Centre Resurrectionis XX Zmartwychwstańców in Cracow, 1985-1993, designer D. Kozłowski, W. Stefański, M. Misiągiewicz, church of Emmaus, photo by the author

Fig. 6. Group of sacral Centre Resurrectionis XX Zmartwychwstańców in Cracow, 1985-1993, designer D. Kozłowski, W. Stefański, M. Misiągiewicz, “Prowincjalat”, photo by the author

With the opening of the observation (“Gate of Knowledge”), located: Emmaus body of the church, a library, and between them the great mastaba – a triangular plan.

The church of the monastery is the dominant spatial and symbolic part of the “Gates of Knowledge”. It was located in the western part of the right arm of the seminary building. At the entrance to the temple, the right wing of the seminar, placed the Chapel of St. John Vianney. The inner courtyard full circle amphitheater stairs (now covered with black tar paper). They mark the path to the light [4], and virtually lead nowhere. Outside the auditorium to serve as a summer theater, hidden inside the auditorium. The stage of the theater is a crash-gallery, shielding the center of the building. For the auditorium, located on a semi-circular plan, not high in relation to the whole premise library building (with a reading and lecture halls). Behind him was designed bell tower – “The Tower of the Resurrection” – vertical component of the cross, which is the final form of the whole team (“Gate of Faith”) [1].

The architectural composition of the Resurrection Center, associated with the idea of “Spirit Roads” called “the Road of the Four Gates”, is closely associated with a record keynote architectural concept, description of the shape and destiny of the individual blocks [2]. With this kind of reading is also associated, given the architecture of the building deep symbolic value. The creators of the band was about *mining metaphor of space by strengthening receipt forms – word*. Dariusz Kozłowski wrote: *Naming things is herein; (...) The word is intertwined with the image and creating a kind of whole, and ... mood* [1].

The idea diagram of the “Road of the Four Gates” has become the the backbone of the the concept of the whole project. These gates are: “The Gate of Initiation”, “Gate of Hope”, “The Gate of Knowledge” and “Gate of Faith.” The architecture of the building, not all gates are readable because some of them are only conceptual game. The toughest to read are Gate of Faith, because it exists only in the imagination of the initiate. It creates a cross, which is being built in space [6].

The Gate of Faith – (Gate IV)

*pion Kolumny Zmartwychwstania
poziom horyzontu skały na tle błękitu
Krzyż – który istnieje w myśli
Brama – którą mogą dostrzec ci, którzy wiedzą
przejście – które ujrzeć mogą ci, którzy wierzą
dalej tylko wiara, jasność, wieczność ...* [1].

The architecture of the complex of sacred XX Zmartwychwstańców in Cracow, recognizes the freedom to create new shapes, metaphysical significance. The architecture is characterized by ambiguity and allusion. It contains symbols and signs are possible to read through the descriptions copyright, explaining the intentions of the creators and facilitating interpretation of meanings contained in structures.

The Gate of Knowledge – (Gate IV)

*portal bez zwieńczenia
mastaba kamienia
schody
schody
ku jasności
cienistość Kaplicy
i
chłód biblioteki
uciszenie rozterek i bojaźni
(kolory: białe)
las
otwarcie przestrzeni
otoczone ścianą drzew
jeszcze błędne kierunki
fałszywe aleje
drzewa mityczne
woda
w tym zwierciadle
śląd Kolumny Zmartwychwstania* [1].

Fig. 7. Group of sacral Centre Resurrectionis XX. Zmartwychwstańców in Cracow, 1985-1993, designer D. Kozłowski, W. Stefański, M. Misiągiewicz, view from the street Zielińskiego, “Refektarz”, photo by the author

Using the means and effects such as “weird perspective” courtyards and gardens, “collapsing” walls “structures in buildings”, “false” column, “false” vaults “lost” rock and proportions of architectural

details, “unfinished buildings”, “structures exist here a long time”, “false churches”, “fake stairs”, “false gates”, “buildings false”, “strange things”, “curved” walls, etc. creators of this architecture enriching its reception, obtained unrealistic atmosphere and mood of the artificial world of architecture [1]. Thus obtained another form of architecture, *hidden nostalgia and romance under the guise of a slightly ironic fun* [1].

Fig. 8. Group of sacral Centre Resurrectionis XX. Zmartwychwstańców in Cracow, 1985-1993, designer D. Kozłowski, W. Stefański, M. Misiągiewicz, view from the street Zielińskiego, “Refektarz”, photo by the author

3. Conclusions

The architecture of the buildings of religious of the Congregation of the Resurrection in Cracow, the authors have adopted the principle of building a non-conventional architecture [6]. (...) *In the area of the monastery Road of the Spirit, in its real and metaphorical dimension unites elements of spatial composition of buildings, arrange the space in a pushy, creating a consistent fragments of the structure of the built environment. This gives the space a bit confusing, retaining consistency only where an overriding need for usability demands; fuzzy, vague, ambiguous enough to resist the weariness form in fenced off from the world, the monastic community – where it just was not possible* (...) [1].

The buildings are very clear references to surrealist art – where the rich and multi-layered intellectual baggage thoughts, often extremely difficult to guess inevitably accompanies the process of building. *Elements of the alphabet building has been used*

here for the deliberate, thought out by the artist, citing a reference to surrealist art, standing at the basis of postmodernism [8]. The architecture evokes emotion and admiration, but also forces us to reflect on the mystery of existence. Implementation of object fragments astonishing architecture not falling within the categories of fundamental principles for building. You can find it fascination with horror, mystery, *sleepy dreams, the combination of surprise and contradiction* [6] [Fig. 2-8]. The complex is an original and important work of the Polish religious art.

References

- [1] D. Kozłowski, *Projekty i budynki 1982-1992. Figuralność i rozpad formy w architekturze doby postfunkcjonalnej*, Krakow 1992, pp. 37, 60-68.
- [2] D. Kozłowski, 2 projekty. *Droga Czterech Bram, Wyższe Seminarium Duchowne Zgromadzenia XX Zmartwychwstańców. Dom Alchemików, Wytwórnia kosmetyków HEAN*, Krakow 1994, pp. 6-7.
- [3] Wąs C., *Bunt* /2006, pp. 74-87; source: http://historiasztuki.uni.wroc.pl/quart/pdf/quart01_Was.pdf, 3.04.2013.
- [4] A. Buszko, *Ewolucja myśli architektonicznej w sztuce sakralnej po reformach Soboru Watykańskiego II na przykładzie Krakowa*, rozprawa doktorska, promotor dr hab. Zdzisława Tołłoczko, prof. PK, Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki, Kraków 2006, p. 133; źródło: Kazimierz Wójtowicz, *Emaus programem formacji seminaryjnej*, Krakow 2006, pp. 9, 130
- [5] D. Tabor, *Seminarium. Od miejsca do wartości. (refleksje krytyczno-estetyczne)*, Resurrectio et vita, pismo polskiej prowincji Zmartwychwstańców, nr 1, 1994, p. 15.
- [6] Węclawowicz-Gyurkovich E., *Postmodernizm w polskiej architekturze. Skrypt dla studentów wyższych szkół technicznych*, Krakow 1998, pp. 39-40.
- [7] Bułdys B., *Czy postmodernizm w Krakowie? Realizacje i projekty architektów krakowskich z terenu miasta i okolic*, *Architektura*, No. 2, 1989, p. 19.
- [8] Węclawowicz-Gyurkovich E., *Współczesna polska architektura sakralna w twórczości krakowskich architektów. Wybrane zagadnienia* [w:] *Kwartalnik Architektury i Urbanistyki*, t. XLI, z. 3-4, PAN Komitet Architektury i Urbanistyki, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996, p. 328.
- [9] Wroński J. Sz., *Kościół Krakowa zbudowane w latach 1945-1989, jako wyraz przemian architektury sakralnej w Polsce na tle rozwoju architektury na świecie*, Kraków 2010, p. 327; source: A. Basista, *Model posoborowej świątyni*, „Znak” nr 8 (531): 1999, p. 34.

Joanna Gil-Mastalerczyk

Zespół Sakralny Zgromadzenia Księży Zmartwychwstańców w Krakowie – przykład nowatorskiej i unikatowej kreacji architektonicznej we współczesnej polskiej sztuce sakralnej

1. Wprowadzenie

Architektura sakralna lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku stanowi pewnego rodzaju próbę odróżnienia od otaczającej ją zabudowy, w mieście najczęściej od otaczających ją wysokich blokowisk. Charakteryzuje się poszukiwaniem nowych form. Wszystkie kościoły wyróżnia krzyż – symbol chrześcijaństwa, znak sacrum oraz element polskiej tradycji. Powstające w Polsce świątynie wyróżniają się ze swojego otoczenia początkowo nieśmiało, co może mieć związek z ograniczeniami budowlanymi wynikającymi z sytuacji politycznej kraju. Jednak późniejsze obiekty wyraźnie dominują nad otoczeniem, a w krajobrazie miejskim odważnie wyrastają z otaczających je osiedli.

Zespół obiektów Wyższego Seminarium Duchownego Zgromadzenia XX Zmartwychwstańców – Centrum Resurrectionis, nazwany „Drogą Czterech Bram” [1], mieści się przy ulicy Pawlickiego i Zielnej na Zakrzówku w Krakowie. Zlokalizowany został pomiędzy Skalkami Twardowskiego a terenami zielonymi i ogródkami działkowymi, a od strony miasta widnieje na tle krajobrazu i sylwetki wzgórz.

Na umiejscowienie budowli wpłynęła zastana sytuacja przestrzenna, która nasunęła twórcom, w czasie przemyśleń projektowych, pewien zamysł: *Pretekstem stały się owe tła: nieodległe wzgórza wapienne w zieleni z jednej strony, z drugiej nieco dalsze – stary Kraków* [1]. Całość założenia w układzie urbanistycznym oparta została na osi kompozycyjnej – wobec historycznego centrum Krakowa. Ideowym założeniem usytuowania Centrum jest oś – „Droga”, *łącząca środek miasta, środek Rynku z dominantą w masywie skał widniejących na horyzoncie* [1] [Fot. 1].

Projekt zespołu obiektów „Drogi Czterech Bram” powstał w latach 1984-1988. Realizowany był w latach 1985-1993 według projektu Dariusza Kozłowskiego,

Marii Misiągiewicz i Wacława Stefańskiego (projekt wnętrz: Dariusz Kozłowski i Maria Misiągiewicz). Konstrukcję wykonał: Tadeusz Matejko i Stanisław Karczmarczyk [1].

Powierzchnia użytkowa obiektów wynosi: ok. 25 000 m², kubatura: ok. 95 000 m³, powierzchnia terenu: 3,8 ha [2].

2. Centrum Resurrectionis XX Zmartwychwstańców w Krakowie – unikatowe dzieło sztuki sakralnej

Budowla jest zespołem olbrzymich rozmiarów obiektów oraz układem o charakterze sakralnym, *którego kompozycja (i symbolika) wspierana jest osią, znajdującą przedłużenie i kontynuację daleko poza zabudowaniami seminarium* [2]. Ukształtowana została: *jak średniowieczny klasztor z kościołem, wielkim refektarzem, budowlami mieszkalnymi i pomieszczeniami dydaktycznymi. Na (...) kompleks budynków nałożona została niesłychanie bogata warstwa scenografii i dekoracji, które opatrzone niemniej bogatą autorską interpretacją. Skomplikowany plan tworzy labirynt pomieszczeń, a dziwne betonowe utwory stwarzają wewnętrzny, oderwany od rzeczywistości świat o charakterze specyficznego, religijnego surrealizmu* [3].

W skład zespołu obiektów Centrum Zmartwychwstańców wchodzi: „Kościół” pod wezwaniem Emaus; „Dom” – dom mieszkalny studentów i profesorów, budowle bramne – „Refektarz”, „Dom ogrodnika”, „Dom Sióstr”, „Biblioteka”, „Gimnazjon”, „Wieża Zmartwychwstania” (dzwonnica).

Struktura kompleksu jest: *trójstrefowa i centralna. Strefy mają różną zawartość przestrzenną, stopniową doniosłość (mur integrujący, budowle peryferyjne, korpus) i przecina je oś poprzez przerwy w budowlach* [5].

Od strony ulicy Ks. Pawlickiego oraz wejścia, zaprojektowano ogromnych rozmiarów „mur klasztor-

ny” – w postaci potężnej żelbetowej arkady – otaczający budynek seminarium. Forma arkad, ma postać zrytmizowanych, powtarzalnych słupów i stanowi estetyczne ograniczenie – zamknięcie kompozycji od strony miasta. Symbolizuje także dawną funkcję ogrodzenia. „Wyłamane” elementy ogrodzenia świadczą o masywności przeszkody i wzmagają ciekawość do tego, co znajduje się za murem [1]. Strefa ta, od strony ulicy Pawlickiego, przerwana została budynkiem kaplicy pod wezwaniem św. Józefa.

W murze klasztorным mieści się przejście – brama (I „Brama Inicjacji”), w postaci poszerzonej szczeliny. Za żelbetową przegrodą znajdują się kilkukondygnacyjne budowle bramne, które przenikają ogrodzenie i stanowią: *nieagresywne formy w stanie łagodnego nieładu. Zapowiadają raczej tajemnicę wewnątrz, niż coś oznaczają. Są raczej rozbudowaną granicą świata zewnętrznego, i tego – po drugiej stronie muru. Przywołać na myśl mogą ten specyficzny rodzaj anarchizujących przestrzeni zabudowań, którymi porastało przymurze dawnych klasztorów* [1].

Za murem mieści się nieregularny dziedziniec („Dziedziniec Pragnień”) z bramami prowadzącymi donikąd. Uwagę zwraca charakterystyczny sposób kształtowania elewacji budynków: *Elewacje otaczających budowli są nałożone na nie raczej, niż oddające tektonikę architektury; należą w równej mierze do kubatur, jak do pustki dziedzińca* [1].

Budowlę klasztoru poprzedza dramatyczna w formie – rozdarta ściana, osłaniająca regularność portalu budynku seminarium (II „Brama Nadziei”) [1] [Fot. 2]. Przerwany, rozłamany mur tworzy i akcentuje główne wejście do zespołu. Obiekt seminarium (o funkcji mieszkalnej) posiada formę niepełnego czworoboku – zbliżonego do trapezu, oskrzydłającego dziedziniec wewnętrzny, otwarty na południe – z widokiem na zieleń. Budynek ma cztery kondygnacje.

W bocznych skrzydłach z zewnątrz, zaprojektowano betonowe kolumnady o przesadzonych proporcjach elementów, które zamykają zewnętrzny dziedziniec.

Na elewacjach zespołu pojawiają się kilkukondygnacyjne parawanowe, żelbetowe ściany, portyki betonowe, ściany zdwojone z kwadratowymi i łukowymi otworami okiennymi [6] [Fot. 2-4]. Otwory te nie zawsze znajdują pokrycie w stosunku do okien budynku, ponieważ zadaniem niektórych z nich było osiągnięcie światła przyciemnionego w celu uzyskania odpowiedniego nastroju nauki i modlitwy [6].

Funkcji i przeznaczeniu poszczególnych budynków odpowiadają określone kolory elewacji [7]. Ściany

budynku seminarium, zarówno te od frontu (tj. zwrócone w stronę ul. ks. Pawlickiego), jak i od strony dziedzińca wewnętrznego, utrzymane są w bladolorowej tonacji kolorystycznej, stolarka w – niebieskim; usytuowane przed nimi parawanowe ściany (od strony wejścia głównego z łukowymi otworami) – w kolorze niebiesko-zielonym, natomiast od wewnętrznego dziedzińca – w kolorze naturalnego szarego żelbetu, z widocznymi śladami deskowania. Fasady kościoła Emaus pomalowano na biało, a we fragmentach żelbetowych – na kolor jasnopopielaty, pozostawiając ślady deskowania [Fot. 5].

Przy otwarciu widokowym („Bramie Wiedzy”), zlokalizowano: bryłę kościoła Emaus, bibliotekę oraz pomiędzy nimi wielką mastabę – o trójkątnym planie.

Kościół stanowi dominantę przestrzenną klasztoru oraz część symbolicznej „Bramy Wiedzy”. Zlokalizowano go w części zachodniej prawego ramienia trapezoidalnego budynku seminarium. Przy wejściu do świątyni, w prawym skrzydle seminarium, umieszczono kaplicę pod wezwaniem św. Jana Vianney. Wewnętrzny dziedziniec domykają amfiteatralne schody (pokryte obecnie czarną papą). Oznaczają one drogę do światłości [4], natomiast praktycznie prowadzą donikąd. Na zewnątrz mają pełnić funkcję widowni teatru letniego, wewnątrz kryją aulę. Scenę teatru stanowi ruina-krużganek, osłaniająca centrum budowli. Za aulą usytuowano na rzucie półkolistym niewysoki, w stosunku do całego założenia, budynek biblioteki (z czytelnia i salami wykładowymi). Za nim zaprojektowana została dzwonnica – „Wieża Zmartwychwstania” – pionowy element krzyża, będąca ostatnią formą całego zespołu („Brama Wiary”) [1].

Kompozycja architektoniczna Centrum Zmartwychwstańców, związana z ideą „Drogi Ducha” nazwanej „Drogą Czterech Bram”, ściśle wiąże się z zapisem myśli przewodniej koncepcji architektonicznej, opisem kształtów i przeznaczeniem poszczególnych brył [2]. Z takim rodzajem odczytu wiążą się także nadane architekturze budowli głębokie wartości symboliczne. Twórcom zespołu chodziło o *wydobycie metafory przestrzeni przez wzmocnienie odbioru formy – słowem*. Dariusz Kozłowski napisał: *Nazwanie rzeczy ma tu znaczenie; (...) słowo przepłata się z obrazem i tworząc swojego rodzaju całość, i ... nastrój* [1].

Zamysł ideowy „Drogi Czterech Bram” stał się kręgosłupem koncepcji całego założenia. Bramy te to: „Brama Inicjacji”, „Brama Nadziei”, „Brama Wiedzy” i „Brama Wiary”. W architekturze budowli nie wszystkie bramy są możliwe do odczytania, po-

nieważ niektóre z nich są jedynie grą konceptualną. Najtrudniejsza do odczytania jest Brama Wiary, gdyż istnieje tylko w wyobraźni wtajemniczonego. Tworzy ją krzyż, który budowany jest w przestrzeni [6].

Brama Wiary – (Brama IV)

*pion Kolumny Zmartwychwstania
poziom horyzontu skały na tle błękitu*

Krzyż – który istnieje w myśli

*Brama – którą mogą dostrzec ci, którzy wiedzą
przejście – które ujrzeć mogą ci, którzy wierzą
dalej tylko wiara, jasność, wieczność ... [1].*

Za pomocą zastosowanych środków i efektów, takich jak: „dziwne perspektywy” podworców i ogródków, „zapadających się” murów, „budowle w budowlach”, „nieprawdziwe” kolumny, „fałszywe” sklepienia, „zagubione” skale i proporcje detali architektonicznych, „budowle niedokończone”, „budowle istniejące tu od dawna”, „fałszywe świątynie”, „fałszywe schody”, „fałszywe bramy”, „budowle fałszywe”, „rzeczy dziwne”, „krzywe” ściany, itd. twórcy tej architektury wzbogacając jej odbiór, uzyskali nierealistyczny klimat oraz nastroj sztucznego świata architektury [1]. Uzyskana w ten sposób inna forma architektury kryje nostalgie i romantyczność pod maską lekko ironicznej zabawy [1].

3. Podsumowanie

W architekturze budowli sakralnej Zgromadzenia Księży Zmartwychwstańców w Krakowie, autorzy przyjęli zasadę budowania architektury niekonwencjonalnej [6]. (...) *Na obszarze klasztoru Droga Duchy, w jej wymiarze realnym i metaforycznym spaja kompozycję elementów przestrzennych budowli, porządkuje przestrzeń w sposób nienachalny, tworząc spójne fragmenty konstrukcji otoczenia architektonicznego w układzie dekomponowanej całości. Daje to przestrzeń nieco zagmatwaną, zachowującą spójność jedynie tam, gdzie nakazuje bezwzględna potrzeba użyteczności; zamazaną, niejasną, wieloznaczną na tyle, by przeciwstawić się znużeniu formą w odgradzonej od świata społeczności klasztornej – tam, gdzie to tylko było możliwe (...) [1].*

W budowli bardzo czytelne stają się także odniesienia do sztuki surrealistycznej – gdzie bogaty i wielowarstwowy bagaż przemyśleń intelektualnych, często niezwykle trudny do odgadnięcia, towarzyszy nieodłącznie procesowi budowania. *Elementy alfabety budowania zostały tu użyte dla zamierzonego, przemyślanego przez artystę celu, przywołując odniesienia do sztuki surrealistycznej, stojącej u podstaw postmodernizmu [8].*

Architektura obiektu wywołuje wzruszenie i podziw, ale także zmusza do zadumy nad zagadką istnienia. Realizacja obiektu zadziwia fragmentami architektury niemieszczącej się w kategoriach podstawowych zasad budowania. Odnaleźć w niej można fascynację grozą, tajemniczością, *sennymi marzeniami, jednoczesne stosowanie zaskoczenia i sprzeczności* [6] [Fot. 2-8]. Reasumowując, należy stwierdzić, że zespół jest oryginalnym i znaczącym dziełem polskiej sztuki sakralnej.